

Särtaxa

Fördjupningstext till VA-chefens verktygslåda, avsnittet Anläggningsavgifter

1 Vad är en särtaxa och när ska den användas?

En särtaxa är ett avsteg från den solidariska fördelningsprincipen, nyttoprincipen, som gäller för avgifter i övrigt inom verksamhetsområdet i kommunen. Det är en taxa för ett geografiskt definierat verksamhetsområde inom kommunen. Om en särtaxa finns ska det framgå i kommunens VA-taxa och vilka fastigheter den omfattar. En särtaxa **ska** tillämpas om följande två kriterier är uppfyllda **samtidigt**:

1. Kostnaderna ska avvika beaktansvärt i jämförelse med andra områden.
2. Avvikelsen ska bero på särförhållanden kopplat till området.

Det räcker alltså inte att enbart kostnaderna avviker, utan avvikelsen måste bero på unika fysiska, topografiska eller andra speciella omständigheter kopplade till området som ska byggas ut. Vad som anses som särskilda omständigheter eller särförhållanden skiljer sig från kommun till kommun. I en kommun med största delen åkermark kan berg vara ett särförhållande och i en kommun med största delen berg, kan åkermark vara ett särförhållande. Därför måste de fysiska förutsättningarna och omständigheterna utredas i varje specifikt fall.

1.1 Rättspraxis

I rättspraxis från Statens Va-nämnd och högre instanser finns prövningar av särtaxor. Vid införande av en särtaxa så ska kommunen räkna med att den kommer att prövas. Det ligger i sakens natur att om en fastighetsägare får en särskild avgift, en avgift som skiljer sig från alla andras, att den vill försäkra sig om att det är rätt. Frågan om tillämpningen av särtaxa har prövats ett flertal tillfällen i Statens VA-nämnd och högre instanser.

Hur mycket är beaktansvärt? Vi vet att i domar från före 1996, då kravet i lagen ändrades från "avsevärt" till "beaktansvärt", att det inte är så mycket som 50 % skillnad. Vi vet också att kostnaderna skiljer sig ganska mycket mellan olika områden i normalfallet. Den exakta gränsen på när en särtaxa är aktuell är inte prövad. I de mål som prövats har antingen skillnaden varit mycket stor eller så har det fallit på särförhållandet och då har inte nivån prövats. En rimlig ansats kan vara att det måste vara minst 20 % skillnad från det normala i kommunen (se prop. 1995/96:188 s. 14). I kalkylerna för särtaxa ska områdets förhållanden bedömas utifrån det normala. Det är VA-huvudmannen som har bevisbördan för att en särtaxa är befogad. Det är därför mycket viktigt att kalkylerna är jämförbara och innehåller samma poster för anskaffande (kostnader) och för inkomster som för de "normala" avgifterna.

I domar har prövats vad som kan utgöra ett särförhållande. Här nedan listas några exempel på kostnadsdrivare som tagits upp. Om det anses utgöra ett särförhållande som motiverar särtaxa avgörs av hur det normalt ser ut i kommunen.

- *Topografiska skillnader*, t.ex. kuperad terräng där det behövs mer pumpar än normalt.
- *Geotekniska förhållanden*, t.ex. stora behov av bergschakt eller stabiliseringsåtgärder.

- *Stora fastigheter* med lång ledningsdragning (mer meter ledning än normalt per fastighet) mellan fastigheterna och där förtätning av någon anledning är utesluten/begränsad.
- *Befintlig bebyggelse* där det bl.a. kan bli dyra återställningskostnader eller extra besvärligt att anlägga (specialmaskiner).
- *Överföringsledning*, kan i vissa fall ingå i beräkningen av avgiften och då krävs att det går att avgränsa hur många som har nytta av utbyggnaden. Om det finns fastigheter längs överföringsledningen eller fastigheter som inom överskådlig tid kommer att få nytta av utbyggnaden måste kostnaderna fördelas även på dessa. Alternativa lösningar för dricksvattenförsörjning och avloppsrening måste naturligtvis övervägas ur tekniska, ekonomiska och miljömässiga aspekter.
- *Särskilda natur- eller kulturvärden* som ska bevaras utöver det normala och som fördyrar anläggningens utförande.

Det finns också prövat vad som inte är ett särförhållande. Att det behövs ett vattenverk eller ett avloppsreningsverk i ett område har inte ansetts vara ett särförhållande. All bebyggelse behöver förses med dessa tjänster från någon anläggning oavsett var den ligger någonstans. Det är heller inte ett särförhållande när ett stort flerfamiljshus eller annat stort byggnadskomplex ansluter sig till redan befintlig infrastruktur och där kostnaden att ordna VA till den enskilda fastigheten är lägre än avgiften.

Det råder osäkerhet i rättspraxis om LTA-stationer ska ingå i beräkningsunderlaget för särtaxa. En vägledning för om de ska vara med eller inte, kan vara att om man i normalfallet räknar med dem som tillhörande den allmänna anläggningen så ska de också vara med vid beräkning av särtaxa. Svenskt Vatten anser att LTA-pumparna bör ingå i beräkningsunderlaget, men om det huvudsakligen är kostnaderna för pumparna som medför den ökade kostnaden så är det inte att anses som ett särförhållande som den enskilda fastighetsägaren ska bekosta. En annan osäkerhet vid särtaxa som ännu inte är prövat, är hur kostnaden ska fördelas för en huvudledning som längs en sträcka försörjer flera olika delområden men som byggs ut som ett system. En generell princip för hur dessa kostnader hanteras i kommunen underlättar bedömningen vid avgiftssättning.

Det är viktigt hur många fastigheter som ska vara med och dela på kostnaderna. Det uppstår lätt osäkerhet hur mycket förtätningar och tillkommande fastigheter som ska räknas med. Här har rättspraxis sagt att det är nödvändigt att räkna med alla eventuella inom överskådlig tid tillkommande fastigheter inom det geografiska området, även utanför verksamhetsområdet. Det är dock inte prövat under vilken tidsperiod den bedömningen ska göras. En ansats kan vara att använda kommunens översiktsplan som stöd.

För särtaxans konstruktion har det visat sig att det är viktigt att beakta olika bebyggelsestrukturer inom området och möjligheter till differentiering av avgiften för olika typer av fastigheter. Det finns mål som underkänt en särtaxa som satts som ett fast pris per fastighet (kr/fastighet) med motivet att den inte tar hänsyn till olika bebyggelsestruktur som normalt看 gör.

1.2 Hur kan en särtaxas konstruktion se ut?

En särtaxa ska ha samma täckningsgrad som den normala taxan. Har kommunen en normalt看 som täcker kostnaderna med 80% så kan särtaxan sättas till 80% av kostnaderna för området.

När en sär taxa ska beräknas är det viktigt att utgå från de parametrar och den fördelning som finns i den normala taxan. Den vanligaste konstruktionen på en sär taxa är att sätta ett index/faktor till de befintliga anläggningsavgifterna. I tabellen nedan visas avgifterna per parameter i normalfallet och där de har räknats upp med samma faktor 1,5 i en sär taxa.

Tabell 1 Exempel på sär taxa med en ökningsfaktor på alla parametrar

Avgiftsparameter	Normaltaxa, kr	Sär taxa, kr Faktor 1,5
Servis	80 000	120 000
FP	40 000	60 000
Lägenhet	25 000	37 500
Tomtyta per kvm	50	75

Fördelarna med denna konstruktion är att då hänger fördelningsnycklar för kostnad och nytta med för olika typer av bebyggelse inom området. Nackdelen är att nyttan värderas högre i dessa områden än i andra områden fast det är kostnaderna som är högre och inte nyttan i sär taxeo området.

Ett annat resonemang som kan användas är att fastigheterna i ett sär taxeo område har samma nytta som någon annan fastighet inom verksamhetsområdet och att det är kostnaderna och därmed kostnadsparametrarna som ska ökas. Det blir då Servis och Tomtyta kvar att fördela kostnaderna på om normaltaxan följer Svenskt Vattens basförslag. Hur fördelningen blir ges bl.a. av tomtytebegränsningen i normaltaxan. Det är inte prövat om denna konstruktion är förenlig med lagen men den är tilläpplig.

Tabell 2 Exempel på sär taxekonstruktion med ökning av kostnadsparametrar

Avgiftsparameter	Normaltaxa, kr	Sär taxa, kr
Servis	80 000	200 000
FP	40 000	40 000
Lägenhet	25 000	25 000
Tomtyta per kvm	50	100

Det finns också möjlighet att ta in en ytterligare parameter att fördela kostnadsavvikelsen på, som en engångsavgift eller som en tillkommande periodisk avgift, bruksavgift.

1.3 När ska beslut om sär taxa tas och hur ska den formellt kommuniceras?

Ett verksamhetsområdesbeslut kan tas med "att-satsen"- att sär taxa kan bli aktuellt för området Xby. Det betyder att kommunen har beslutat att förse området med allmän VA-anläggning och vilka fastigheter som omfattas samt att kommunen ser att det finns sär förhållanden som gör att avgifterna troligen kommer att avvika från de normala. Avgifternas nivå eller hur konstruktionen ska se ut behöver inte vara med i det beslutet.

Avgifternas nivå och konstruktion ska vara beslutad innan första förbindelsepunkten i området ska upprättas, dvs när fastighetsägarna blir avgiftsskyldiga. Det kan vara klokt att vara försiktig med att kommunicera belopp innan kostnaderna kan beräknas med säkerhet. En princip kan vara att

utgifterna minst ska vara upphandlade även om viss osäkerhet om totala kostnaden fortfarande finns tills anläggningen är färdigställd. Har beslut fattats om beloppen kan de inte ändras även om kostnaderna blir högre. Självklart kan verksamhetsområdesbeslutet och särtaxan finnas i samma kommunfullmäktigebeslut. Det finns inget i vattentjänstlagen som hindrar det.

Har en särtaxa beslutats för ett område ska i taxeföreskrifterna regleras hur de ska förhålla sig över tid. För att följa prisutvecklingen och inte riskera att särtaxan blir lägre än normaltaxan över tid är ett förslag på hantering att koppla särtaxan med prisutvecklingen av normaltaxan.

Det geografiska område där särtaxa ska gälla ska vara angett i kommunens författningssamling för normaltaxan, annars gäller normaltaxan. Tydligast är att skriva in särtaxan i författningssamlingen (VA-taxan). Ett minimikrav är att det där står vilka fastigheter som är undantagna från normaltaxa och vilket beslut det hänför sig till.

EXEMPEL

Området Vinga i Xby kommun har bedömts ha behov av allmän VA-anläggning. Kommunen har beslutat att utöka verksamhetsområdet för VA till de befintliga omkring 60 fastigheterna som består av i huvudsak småhusbebyggelse för permanent- och fritidsboende. Det finns mark i området som kan komma att utöka bebyggelsen.

Kalkylerna för området ger att kostnaderna för befintliga och beräknade tillkommande fastigheter är 40% högre än kalkylerna för de normala utbyggnaderna i Xby. Utredningen visar att det beror på att området är mycket vidsträckt, tomterna är relativt stora jämfört med tätortsbebyggelsen, det ligger i närheten av havet där terrängen är starkt kuperad och det är hög andel berg. Kommunen ser att det, inom den närmaste överskådliga framtiden, maximalt kan handla om Vinga och möjligheten ett till, som kommer att ha behov av allmän anläggning med de här förhållandena. Övriga utbyggnadsplaner ligger i områden som har tät bebyggelse, i eller i närheten av befintligt verksamhetsområde och där markförhållanden består mest av morän.

De två kriterierna för särtaxa anses därför uppfyllda, beaktansvärd kostnadsskillnad som beror på särförhållanden som inte finns i övriga kommunens verksamhetsområde.

VA-huvudmannen lägger fram ett förslag till särtaxa som är en faktor på gällande avgifter med 1,40 för det definierade verksamhetsområdet omfattande fastigheterna i Vinga.

Kommunfullmäktige tar beslutet och bestämmelsen skrivs in i Xbys författningssamling för taxor.

Denna fördjupningstext är framtagen för Svenskt Vattens VA-chefens verktyglåda. Du hittar hela verktyglådan på www.svensktvatten.se. Fördjupningstexten uppdaterades senast 2015-03-12